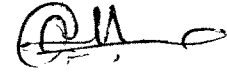

अ नु क्र म णि का

<u>प्रकरण</u>	<u>शीर्षक</u>	<u>पृष्ठांक</u>
	प्रतिज्ञापत्र	II
	वासला	III
	ऋण निर्देश	IV
	कोष्टक सूची	VI
	फोटो, आकृत्या व नकाशांची सूची	VX
प्रकरण पहिले :	प्रास्ताविक	1
प्रकरण दुसरे :	कामगारांचे स्थलांतर - सैध्दांतिक आढावा	31
प्रकरण तिसरे :	ऊसतोड कामगारांची तोंडओळख, स्वल्प व प्रमाण	63
प्रकरण चौथे :	ऊसतोड कामगारांची सामाजिक आर्थिक सद्यःस्थिती	100
प्रकरण पाचवे :	ऊसतोड कामगार समस्या व सूचना	150
	संदर्भ सूची	167
	परिशिष्ट	171

प्रतिज्ञापत्र

मी प्रतिलापूरक निवेदन करतो की, " शेतकरी सहकारी साखर कारखाना, सांगली कार्यक्षेत्रात उरसतोड करणा-या कामगारांचे सामाजिक आर्थिक सर्वेक्षण " या शीर्षकाचा लघुप्रबंध मी स्वतंत्रपणे सर्वेक्षणातून संकलित केलेल्या माहितीच्या आधारे प्राध्यापक, डॉ. ज.फा. पाटील यांच्या मार्गदर्शनाखाली पूर्ण केलेला आहे. हा लघुप्रबंध यापूर्वी कोणत्याही पदवीसाठी कोणत्याही विद्यापीठास सादर केलेला नाही.

(जाधव गो.ज्ञा.)

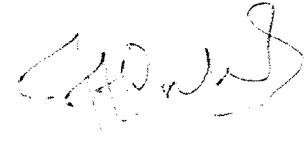
संशोधक

कोल्हापूर

दिनांक : 17-8-1990

दा ख ला

“ शेतकरी सहकारी साखर कारखाना, सांगली कार्यक्षेत्रात
ऊसतोड करणा-या कामगारांचे सामाजिक आर्थिक सर्वेक्षण ” या
शीर्षकाचा लघुप्रबंध श्री. जाधव गो.ज्ञा., यु.जी.सी. टीचर फेलो,
पंढरपूर महाविद्यालय, पंढरपूर, जि. सोलापूर यांनी माझ्या
मार्गदर्शनाखाली समाधानकारकपणे पूर्ण केलेला आहे. हा लघुप्रबंध
त्यांनी पूर्णतः स्वतःच्या प्रयत्नातून स्वतंत्र दृष्टिकोन ठेवून लिहिलेला
आहे. हा लघुप्रबंध यापूर्वी कोणत्याही पदवीसाठी कोणत्याही
विद्यापीठाला सादर केलेला नाही.

(डॉ. ज.फा. पाटील)
संशोधक मार्गदर्शक,
प्राध्यापक,
अर्थशास्त्र विभाग,
शिवाजी विद्यापीठ,
कोल्हापूर

कोल्हापूर

दिनांक : ७/४/९०

कृष्ण निदेश

प्रस्तुत लघुप्रबंधाच्या विषयाच्या निवडीपासून ते अखेरपर्यन्त माझे आदरणीय मार्गदर्शक डॉ. ज.फा. पाटील, प्राध्यापक, अर्थशास्त्र विभाग, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर यांनी मौलिक मार्गदर्शन केले. त्यांच्या जिवाळापूर्वक व क्रियाशील सहकार्यामुळे हा लघुप्रबंध तयार करू शकलो, तेव्हा त्यांचा मी सदैव ऋणी आहे व त्यांच्या या ऋणातच राहणे मी पसंत करतो.

शिवाजी विद्यापीठाच्या अर्थशास्त्र विभागाचे प्रमुख डॉ. व्ही.बी. धुगे, प्राध्यापक डॉ.र.रा. दोशी, प्रपाठक, डॉ. टी.जी. नाईक, अधिव्याख्याते श्री. डांगे व श्री. दंडगे यांचेही मला वेळोवेळी बहुमोल मार्गदर्शन लाभले. त्यांचाही मी ऋणी व कृतज्ञ आहे. तसेच संशोधक सहाय्यक श्री. साबळे व कार्यालयीन शिक्षाकेत्तर सेवक वर्ग यांचेही आभार मानने मी माझे कर्तव्य समजतो.

विद्यापीठ अनुदान आयोग, नवी दिल्ली, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर यांनी मला एम्.फिल्. पदवीचा अभ्यास पूर्ण करण्यास अनुदान मंजूर केले त्याबद्दल त्यांचा मी ऋणी आहे. तसेच सचिव, रयत शिक्षाण संस्था, सातारा व प्राचार्य, पंढरपूर कॉलेज, पंढरपूर यांनी पगारी रजा मंजूर केली व प्राचार्य पानवळ साहेब यांनी वेळोवेळी मला मार्गदर्शन व प्रेरणा दिली याबद्दल त्यांचा मी ऋणी आहे. माझ्या एम्. फिल्. अभ्यासासाठी अनुदान मंजूर करून देण्यामध्ये प्राचार्य मंगरे साहेब यांचा सिहाचा वाटा आहे म्हणून मी त्यांचेही अगत्याने आभार मानतो.

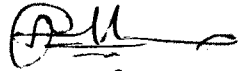
एम्.फिल्. पदवी अभ्यासाच्या कालावधीमध्ये पंढरपूर महाविद्यालयातील प्रा. मारकड बी.बी., प्रा. धाराशिवकर एन.आर., प्रा. गायकवाड एस.सी., प्रा. जगदाळे के.के., प्रा. साळुंसे आर.डी., प्रा. बारहाते जी.एच., प्रा.पाटील

जे.एस्., प्रा. उबाळे एन.बी. यांनी केलेल्या सहकार्याबद्दल मी आभारी आहे.
 तसेच ग्रंथमाल पंढरपूर महाविद्यालय, पंढरपूर यांचाही मी आभारी आहे.

चेअरमन मा. प्रकाशराव वसंतराव पाटील, कार्यकारी संचालक,
 श्री. जाधव, मा.ज. यांनी कारखान्याच्या कार्यक्षेत्रातील ऊसतोड कामगारांचा
 अभ्यास करण्यास परवानगी दिली याबद्दल मी त्यांचा आभारी आहे. संचालक,
 कामगार प्रतिनिधी आर.बी. शिंदे, कामगार कल्याण अधिकारी बी.आर.
 पाटील, शेती विभाग अधिकारी एस.जी. कोळी व श्री. मोहिते एन.टी.
 यांनी मला जी माहिती पुरविली त्याबद्दल त्यांचा मी ऋणी आहे. सर्वेक्षणाच्या
 वेळी श्री. संजय पाटील, लालासा मोहिते व गणपत साळुंसे यांचे सहकार्य लाभले.
 श्री. कवडे यांनी वेळेत व चांगल्या प्रकारे टंकलेखन करून दिले त्याबद्दल त्यांचा मी
 आभारी आहे.

तिर्थराम आण्णा व सौ. आईचा सदैव पाठीशी असणारा आशिर्वाद
 व सौ. सुरेखांचे सहकार्य यामुळेच मी हा लघुप्रबंध वेळेत पूर्ण करू शकलो याबद्दल
 मी त्यांचा ऋणी आहे.

एम्.फिल्. पदवीच्या सुयशाकडे वाटचाल करीत असताना पावलो-
 पावली ज्यांनी ज्यांनी मला आनंदाने, जिव्हाळ्याने व सहृदयतेने मार्गदर्शन व
 सहकार्य केले त्या सर्वांचा मी ऋणी व आभारी आहे.

 (जाधव गो.ज्ञा.)
 संशोधक

कोल्हापूर

दिनांक : 7-8-1990

कोष्टक सूची

कोष्टक क्रमांक	शीर्षक	पृष्ठांक
१.१	शेतकरी सहकारी साखर कारखाना लि., सांगली मंजूर ऊस तोड कामगारीची संख्या	18
१.२	शेतकरी सहकारी साखर कारखाना लि., सांगली कारखान्याच्या कार्यक्षेत्रातील विभागातून सर्वेदाणासाठी निवडलेल्या गावांची नावे, कारखान्यापासूनचे अंतर व ऊस तोड कामगार कुटुंबाची संख्या दशविणारे कोष्टक	25
३.१	ऊस तोड कामगारांचे प्रकार व प्रमाणानुसार वर्गीकरण	64
३.२	उत्तरदात्या ऊस तोड कामगार कुटुंबाचे स्वहमा- नुसार वर्गीकरण	66
३.३	ऊस तोड कामगारांचे लिंगानुसार वर्गीकरण	68
३.४	ऊस तोड कामगारांचे वयोगटानुसार वर्गीकरण	69
३.५	ऊस तोड कामगारांचे मातृभाषेनुसार वर्गीकरण	70
३.६	उत्तरदात्या ऊस तोड कामगारांचे वैवाहिक दर्जानुसार वर्गीकरण	71
३.७	उत्तरदात्या कामगारांच्या कुटुंबाचे जातीनुसार वर्गीकरण	73
३.८	उत्तरदात्या ऊस तोड कामगारांचे शैक्षणिक दर्जानुसार वर्गीकरण	74
३.९	उत्तरदात्यांच्या मुलांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण	75
३.१०	ऊस तोड कामगार कुटुंबाचे आकारमानानुसार वर्गीकरण	76
३.११	ऊस तोड कामगार कुटुंबाच्या मिळविल्या सदस्यांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण	77

कोष्टक सची (पुढे चालू...)

कोष्टक क्रमिक	शीर्षक	पृष्ठांक
३.१२	न मिळवित्या सदस्यांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण	७९
३.१३	स्थलांतरीत ऊस तोड कामगार कुटुंबाचे जन्मगाव, तालुका व जिल्हानिहाय विभागणी	८२
३.१४	स्थलांतरीत स्वहमानुसार ऊस तोड कामगारांचे वर्गीकरण	९३
३.१५	उत्तरदात्यांचे स्थलांतरीत कारणावळीन वर्गीकरण	९६
४.१	एकना रोजगारीच्या स्थितीनुसार उत्तरदात्यांचे वर्गीकरण	१०२
४.२	कामाच्या ठिकाणी अपेक्षित सुधारणांच्या मागणी बाबत वर्गीकरण	१०६
४.३	वैतनदर दर्शविणारा तक्ता	१०८
४.४	वैतनाशिवाय इतर लाभांच्या अपेक्षानुसार उत्तर- दात्यांचे वर्गीकरण	११३
४.५	उत्तरदात्या ऊस तोड कामगार कुटुंबाचे मासिक उत्पन्न	११९
४.६	ऊस तोड कामगार कुटुंबाचा मासिक खर्च	१२०
४.७	मृगावी, पैसे पाठविण्याच्या प्रमाणानुसार वर्गीकरण	१२२
४.८	उत्तरदात्यांच्या मासिक खर्चाचे वर्गीकरण	१२४
४.९	मासिक सरासरी उत्पन्न, मासिक सरासरी खर्च व कुटुंबाचा सरासरी आकार	१२५
४.१०	जनावरांच्या मालकीनुसार उत्तरदात्यांचे वर्गीकरण	१२७-

कोष्टक सची (पुढे चालू...)

कोष्टक क्रमांक	शीर्षक	पृष्ठांक
४.११	उपभोग्य वस्तूच्या खरेदीच्या मार्गानुसार उत्तरदात्याचे वर्गीकरण	128
४.१२	कर्जबाजारीपणा व कर्ज परतफेडीच्या प्रमाणा- नुसार वर्गीकरण	130
४.१३	कर्ज मागणीच्या कारणावहून उत्तरदात्याचे वर्गीकरण	131
४.१४	कर्जाचा मार्ग व कर्ज तारणा प्रकारानुसार उत्तर- दात्याचे वर्गीकरण	132
४.१५	स्थानिक व स्थलांतरीत कामगारांच्या मळगावच्या राहत्या घराच्या स्वत्त्वानुसार वर्गीकरण	138
४.१६	मुलीच्या शिक्षण सोयीप्रमाणे उत्तरदात्याचे वर्गीकरण	140
४.१७	मुले शाळेस न पाठविण्याच्या कारणानुसार उत्तरदात्याचे वर्गीकरण	140
४.१८	उत्स तोड कामगारांच्या सवयीनुसार वर्गीकरण	143
४.१९	स्त्रियांचे गरोदरपण व बाळंतपण या काळातील आरोग्यविषयक स्थिती	145
४.२०	कुटुंब नियोजन विषयक माहिती व दृष्टिकोन	146
४.२१	कुटुंब नियोजन साधन प्रकाराच्या वापरानुसार वर्गीकरण	147
४.२२	कुटुंब नियोजन शास्त्रक्रिया	148

फोटो, आकृत्या व नकाशांची सूची

पृष्ठांक

अ) नकाशा :

१) कारखान्याचे कार्यक्षेत्र दर्शविणारा नकाशा	21
२) ऊस तोड कामगारांच्या स्थलांतराची भौगोलिक रचना दर्शविणारा नकाशा	81

ब) आकृत्या :

१) स्थलांतरीत भागाच्या भौगोलिक रचनेचा पाय चार्ट	89
२) स्थलांतराच्या अंतराचे प्रमाण दर्शविणारा साधा स्तंभालेख	92

क) फोटो :

१) ऊस तोड कामगार टोळी	9
२) कोयता	9
३) ऊस तोडणे व साळणे	13
४) ऊसाच्या मोळ्या बांधणे	13
५) मोळ्या वाहून आणणे	14
६) ऊस द्रकात भरणे	14
७) झोपड्याची रचना	137
८) झोपडीतील साहित्य	137
९) स्वयंपाक करताना	137